

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ЯК БАЗОВА КАТЕГОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ірина ДМИТРИК, кандидат історичних наук

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Луцьк

В умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну однією з ключових ознак соціальної реальності стала невизначеність. Вона впливає на кожну верству суспільства, охоплює всі регіони, виходить за межі лінії фронту та державних кордонів, позначається на різноманітних сферах життя. Ця хвиля невизначеності виявилась більш потужною, всеосяжною і руйнівною, ніж попередня, яка була пов'язана із суттєвими змінами, ризиками та загрозами пандемії Covid-19.

Невизначеність характеризується невідомістю, непередбачуваністю, відсутністю чітких незмінних даних, на які можна спиратися, втратою причинно-наслідкових зв'язків в сприйнятті та спробі осягнення реальності. Вона викликає цілий спектр негативних емоцій від тривоги до відчаю через втрату перспективи та постійний сумнів щодо навколишнього світу та власного місця в ньому.

В умовах війни рівень невпевненості сягає пікових значень, бо значна частина громадян починає сумніватись не тільки в якості майбутнього, а й в його фізичній можливості для себе, якщо переформулювати – у своїй фізичній присутності в найближчому майбутньому.

До просторових і екзистенційних питань додається проблема «відкритої дати» подій, тобто складність прогнозування тривалості перебування в статусі ВПО в Україні або вимушеного мігранта за кордоном, служби в ЗСУ, проживання членів роз'єднаної родини на відстані, зміни сфери професійної діяльності чи отримання освіти в дистанційному форматі.

В промові під час отримання Премії миру від Німецької асоціації видавців і книгорозповсюджувачів 23 жовтня 2022 року Сергій Жадан сказав про трансформацію понять соціального простору і соціального часу в умовах війни так: «Що першою чергою змінює війна? Відчуття часу, відчуття простору.

Дуже швидко змінюється контур перспективи, контур часової протяжності. Людина в просторі війни намагається не вибудовувати собі планів на майбутнє, пробує не надто думати про те, яким цей світ буде на завтра. Вагу і значення має лише те, що відбувається з тобою тут і тепер, сенс мають лише речі та люди, які будуть із тобою максимум завтра зранку – якщо ти виживеш і прокинешся. Головною задачею лишається вціліти, прорватися ще на півдоби вперед.

Потім, пізніше, буде видно, буде зрозуміло як діяти далі, як себе поводити, на що в цьому житті спиратися, від чого відштовхуватися. Це стосується, великою мірою, і військових, і тих, хто в якості «цивільного» (себто – неозброєного) лишається в зоні наближення до смерті. Саме це відчуття супроводжує тебе від першого дня великої війни – відчуття часового зламу, відсутності тяглості, відчуття спресованості повітря, коли дихати стає важко від того, що реальність тисне, намагаючись витиснути тебе по той бік життя, по той бік видимого» [1].

Війна стала найнебезпечнішою катастрофою в історії незалежної України, сповнила трагедіями життя мільйонів. Постійна загроза обстрілів та небезпека окупації в прифронтових регіонах, відсутність гарантій безпеки у регіонах, в яких не ведуться активні бойові дії, безпрецедентна з часів Другої світової війни вимушена внутрішня і зовнішня міграція, відчуття страху за рідну людину в родинах військовослужбовців – це фактори глибокої травматизації українського суспільства на індивідуальному та колективному рівнях.

Нова повсякденність, в якій зникли або занадто викривились колишні уявлення про стандарти чи соціальні норми, просякнута невизначеністю. Тотальна втрата контролю є небезпечною для ментального здоров'я. Прояви

втрати контролю можуть бути поточними (від перманентних проблем з водою для задоволення побутових потреб, з електропостачанням для втілення задач життєзабезпечення та забезпечення професійної чи освітньої діяльності, зниження рівня життя) або сенсоутворюючими /сенсоруйнівними (до вимушеного розриву соціальних зв'язків, інколи включно із найближчим колом, загрози втрати житла, фізичної загрози існуванню рідних і власного).

Філософія, соціологія, психологія пропонують нам не лише песимістичні підходи до сприйняття і переживання невизначеності. Постулати свободи і відповідальності за вибір в межах екзистенційної філософії, категорія точки біфуркації в синергетиці, різноманітні концепції стресостійкості включно із впровадженням поняття «толерантність до невизначеності» в психологічних та соціальних практиках засвідчують, що існують способи та механізми співіснування з невизначеністю, подекуди – її подолання або використання для конструктивного розв'язання проблем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сергій Жадан. Хай це буде текст не про війну. URL: <https://chytomo.com/serhij-zhadan-khaj-tse-bude-tekst-ne-pro-vijnu/> (дата звернення: 21.05.2024).